

seria
BEZDROŻA
CLASSIC

Bezdroża

Czarnogóra

Fiord na Adriatyku

ERGO
HESTIA™

Ubezpieczenie
w podróży

Autorzy przewodnika:

Draginja Nadaždin, Maciej Niedźwiecki – tekst pierwszych wydań przewodnika

Krzysztof Bzowski – *Orjen, Rumija, Berane, Moračke planine, Sinjajevina, Pljevlja, Plužine, Bioč, Maglić i Volujak*, trasy w masywie Lovćen; obszerne uzupełnienia w rozdziałach wstępnych oraz w opisach miejscowości i innych atrakcji turystycznych

Maciej Żemojtel – *Niezbędnik turysty, Zobacz koniecznie*, obszerne fragmenty rozdziałów *Zaplanuj podróż* (opisy tras, *Jeśli interesują cię...*, ramka *Jeśli masz do dyspozycji...*, *Trasy rowerowe*) i *Wydarzenia kulturalne*, uzupełnienia rozdziału *Informacje praktyczne* (m.in. ramki *Czarnogóra w internecie*, *Turystyka górska – mapy*, *Opłaty drogowe w krajach tranzytowych*), *Kraj w pigułce*, uzupełnienia w rozdziale *Informacje krajoznawcze* (fragmenty podrzdziałów *Charakterystyka geograficzna*, *Spółczesństwo*, *Kuchnia* i in.), wprowadzenia do opisów regionów, opisy lub obszerne uzupełnienia opisów miejscowości i innych atrakcji turystycznych (m.in. *Podgorica, Jaskinia Lipska, Jezioro Szkoderskie, Żabljak Crnojevića, Rijeka Crnojevića, Vranjina, Virpazar, Godinje, Dobrota, Stoliv, Półwysep Luštica, Sutomore, Petnjica, Rožaje, Kanion Tary, Plav, Gusinje, Szczyty Bałkanów, Andrijevića, Murino* i in.), a także pasm i tras górskich (*Kučke planine – Crna planina i Maglić Kučki, Bjelasića, Komovi*, fragmenty opisu gór Prokletije i in.), ramki: *Vezirov most, Mustafa Dželaleddin-bej (Konstanty Borzęcki), Monaster Kom, Stara droga do Baru*; informacje praktyczne w rozdziałach wstępnych oraz opisach miejscowości i innych atrakcji turystycznych

Grzegorz Petryszak – *Prokletije, Visitor, Plav* (fragm.), *Szczyty Bałkanów* (fragm.)

Dziękujemy też autorom, których uwagi i teksty wykorzystano podczas przygotowania poprzednich wydań przewodnika: Tomaszowi Bańce, Beacie Kozerskiej, Markowi Styczyńskiemu, Małgorzacie A. Szyszkowskiej, Paulowi Paulusowi Sulikowi, Dominicze Zarębie.

Podziękowania dla Małgorzaty Lisowskiej i Andrzeja Giza za niezawodne wsparcie logistyczne przy pozyskaniu i weryfikacji informacji praktycznych w terenie, a także za dodatkowe informacje wykorzystane w przewodniku.

Redaktor prowadzący: Maciej Żemojtel

Redakcja: Gabriela Turzańska, Maciej Żemojtel

Źródło pochodzenia danych kartograficznych:

© OpenStreetMap contributors; www.opendatacommons.org/licenses/odbl

Zdjęcie na okładce: Boka Kotorska, fot. © Isidor Stankov / E+ / Getty Images

Projekt okładki: hotmedia Jan Paluch

Skład: Jan Szczurek

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autorzy oraz wydawnictwo Helion dołożyły wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autorzy oraz wydawnictwo Helion nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Wydawnictwo Helion

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 2309863

e-mail: redakcja@bezdroza.pl

księgarnia internetowa: <http://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:

<http://bezdroza.pl/user/opinie/?becza7>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie VII

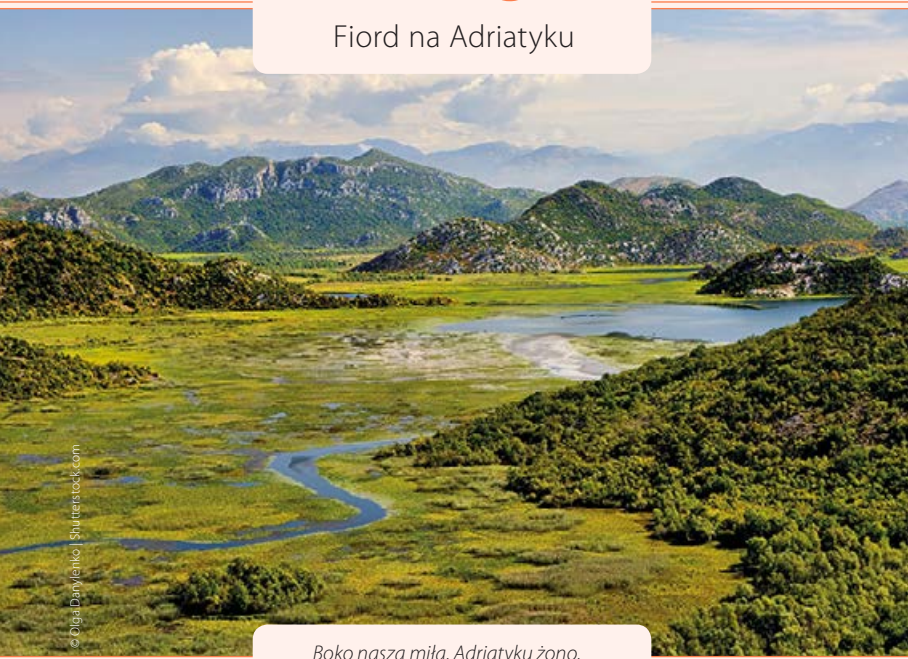
ISBN: 978-83-283-2067-3

Copyright © Helion, 2016

- Kup książkę
- Poleć książkę
- Oceń książkę
- Księgarnia internetowa
- Lubię to!
- Nasza społeczność

Czarnogóra

Fiord na Adriatyku

© Olga Danylehko | Shutterstock.com

*Boko nasza miła, Adriatyku żono,
Tyś okryta niebem, jak błękitny jedwab
Od syren morskich twój jest większy powab (...)*

Aleksa Šantić, *Boka*
przeł. Draginja Nadaždin

Kup książkę

Poleć książkę

Niezbędnik turysty

zawsze pod ręką

Polskie placówki dyplomatyczne

Ambasada RP

w Czarnogórze, Podgorica,
ul. Kozaračka 79; ☎ +382
20 608320, +382 20 608321,
tel. dyżurny (nagle sytuacje
losowe): +382 67326071;
@ www.podgorica.msz.gov.pl

Elektryczność

W czarnogórskiej sieci elektrycznej płynie prąd o napięciu 220 V i częstotliwości 50 Hz, a ponieważ gniazdka są takie jak w Polsce (typ C i F), nie są potrzebne żadne przejściówki.

Oznaczenia toalet

Obowiązują standardowe oznaczenia (takie jak w Polsce).

Ważne telefony

Policja: **92** (T-Mobile), **112** (Telenor)
Straż pożarna: **93** (T-Mobile),
110 (Telenor)
Pogotowie: **94** (T-Mobile),
113 (Telenor)
Pomoc drogowa (24 h): **19807**
(automobilklub Czarnogóry)

Uniwersalny numer alarmowy 112 jest obsługiwany jedynie przez sieć T-Mobile.

Numery kierunkowe

Do Polski: **+48**
Do Czarnogóry: **+382**

Strefa czasowa

Czarnogóra leży w tej samej strefie czasowej co Polska – obowiązuje czas letni (od ostatniego weekendu marca do ostatniego weekendu października): UTC+2 godz. oraz czas zimowy: UTC+1 godz.

Wjeżdżając na teren Czarnogóry, nie musimy przestawiać zegarków.

Turystyczny savoir-vivre

- Jak niemal wszędzie na Bałkanach należy unikać wygłaszania kontrowersyjnych i nieprzemysłanych opinii na tematy „delikatne” (polityka, wojny bałkańskie, kwestie etniczne i religijne).
- Do cerkwi, kościołów i meczetów należy wchodzić z zakrytymi ramionami, w spodniach lub spódnicach za kolana. W przypadku meczetów trzeba też bezwzględnie zdjąć buty, kobiety zaś powinny zakryć głowę. Należy też wyłączyć telefony komórkowe. Większość meczetów jest niedostępna dla turystów, niedopuszczalne jest wchodzenie do nich podczas modlitw.
- Nie należy fotografować ludzi bez ich zgody. Często w muzeach i obiektach sakralnych zabronione jest robienie zdjęć (lub zdjęć z fleszem – z uwagi na ochronę ikon i fresków).
- Gdziekolwiek będąc, w każdej sytuacji zachowujmy się z klasą, przestrzegając „10 zasad odpowiedzialnego podróżowania” (zob. s. 30)

Kup książkę

Poleć książkę

Przepisy drogowe

- Polskie prawo jazdy jest honorowane. Obowiązuje Zielona Karta (dodatkowe ubezpieczenie komunikacyjne OC nie jest wymagane). Polska Zielona Karta jest ważna w Czarnogórze jeśli jest na niej wyszczególniony kod Czarnogóry (MNE).
- W samochodzie musimy mieć apteczkę, trójkąt bezpieczeństwa, kamizelkę odblaskową i komplet zapasowych żarówek. Kierowca nie może rozmawiać przez komórkę. Przez całą dobę należy mieć włączone światła mijania. Pasy muszą być zapięte.
- Drogi w Czarnogórze są bezpłatne (brak winiet). Opłacie (2,5 EUR) podlega jedynie przejazd tunelem Sozina (trasa z Podgoricy do Sutomore) oraz prom Kamenari – Lepetane skracający objazd Boki Kotorskiej (4,5 EUR).
- Dozwolone prędkości dla samochodu osobowego: 50 km/godz. w terenie zabudowanym, 80 km/godz. poza terenem zabudowanym, 100 km/godz. na drogach ekspresowych.
- Dopuszczalne stężenie alkoholu we krwi: 0,3 promila.
- Wszystkie wykroczenia drogowe są rygorystycznie karane (mandaty do 2000 EUR).

Przydatne języki

serbski, bośniacki (Sandžak), chorwacki (okolice Herceg Novi), albański (Ulcinj i okolice, Tuzi), angielski (wśród młodych ludzi)

W Czarnogórze funkcjonują równolegle cyrylica i alfabet łaciński. Nazwy miejscowości na tablicach drogowych są zapisywane łącznie.

Kup książkę

Zagrożenia

- W miejscach turystycznych, zwłaszcza w kurortach na wybrzeżu: drobne oszustwa, kradzieże smartfonów itp.
- Na drodze: dziurawa nawierzchnia, wąska jezdnia (często „nad przepaścią”, bez barierek ochronnych), osuwające się bądź spadające na jezdnię kamienie, złe oznaczenia roboty remontowe, niefrasobliwi kierowcy.
- Na plaży: przegrzanie, odwodnienie; do morza najlepiej wchodzić w butach plażowych – w wielu miejscach przy brzegu żyją jeżowce – nadeptnięcie na nie kończy się bolesną i trudno gojącą się raną.
- W górach: trudny teren, brak wody, gwałtowne burze i spadki temperatur, agresywne psy pasterskie, niedźwiedzie, zmięje.

Przydatne zwroty

0	nula	7	sedam
1	jedan	8	osam
2	dva	9	devet
3	tri	10	deset
4	četiri	100	sto
5	pet	1000	hiljada
6	šest		

Tak / Nie Da / Ne
 Dzień dobry Dobar dan (rano: Dobro jutro)
 Dobry wieczór Dobro veče
 Do widzenia Doviđenja
 Dobranoc Laku noć
 Dziękuję Hvala
 Nie rozumiem Ne razumem
 Chciałbym Ja bih ...
 Gdzie się znajduje ...? Gde se nalazi...?
 Ile kosztuje ...? Koliko košta...?
 Pomocy! Upomoći!

Poleć książkę

Zobacz koniecznie

1 Cetinje

Dawna stolica Księstwa, a później Królestwa Czarnogóry i główny ośrodek duchowy Czarnogórców. Miasteczko niezwykle, ze względu na parterową zabudowę kojarzące się bardziej z prowincjonalnymi miejscowościami Galicji niż z Bałkanami. Znajdziemy tu dostojne zabytki – monaster cetinjski i dwór władcy Piotra II Petrovicia-Njegoša, a także kilka świątyń, muzeów oraz liczne zabytkowe domy i pałacyki, w tym dawne ambasady wielkich mocarstw. Nawet w sezonie nie ma tu wielu turystów, a umiarkowany klimat pozwala odpocząć od upałów panujących w Podgoricy i na wybrzeżu. Więcej zob. s. 132.

Monaster cetnjski

2 Jaskinia Lipska

Udostępniona do zwiedzania w 2015 r. jedna z największych i najpiękniejszych jaskiń Czarnogóry. Zobaczymy tu bogatą szatę naciekową oraz podziemne jeziora. Istnieje możliwość wykupienia wycieczki „dla eksploratorów”, w ramach której zostaniemy zaproszeni na dłuższą wyprawę po rzadziej odwiedzanych zakamarkach jaskini. Więcej zob. s. 139.

Kup książkę

Poleć książkę

3 Jezioro Szkoderskie

Największy zbiornik słodkowodny na Półwyspie Bałkańskim, leżący na pograniczu Czarnogóry i Albanii. Rozległe jezioro krasowe o skomplikowanej i zmiennej w zależności od stanu wody linii brzegowej. Wpadające do niego rzeki Morača i (zwłaszcza) Rijeka tworzą meandrujące odnogi, pomiędzy którymi rozciągają się tereny zalewowe i mokradła. Południowe wybrzeże jeziora wkomponowane jest w surowe zbocza pasma Rumija. Na licznych wysepkach (Beška, Grmožur, Moračnik, Starčevo, Tophana, Gorica e Đat) zachowały się zabytkowe cerkwie i twierdze. Znaczna część jeziora, wraz z okolicami, jest objęta parkiem narodowym, znajdują się tu ptasie ostoje, jedne z najcenniejszych w Europie (zannotowano obecność m.in. pelikanów!). Więcej zob. s. 152.

© Radonja Srdanovic | Fotolia.com

4 Boka Kotorska

Niezwykły „fiord” (w rzeczywistości silnie rozczłonkowana zatoka riasowa) na Adriatyku, jedno z najbardziej malowniczych miejsc w Czarnogórze. Odnogi Boki wcinają się głęboko w skaliste stoki gór Lovćen i Orjen, u których stóp ulokowały się stare kamienne miasteczka pamiętające czasy Republiki Weneckiej. Wizytówką mikroregionu jest średniowieczny **Kotor** (zob. s. 185), latem gwarny i tłoczny, wart jednak zobaczenia ze względu na świetnie zachowane, rozległe stare miasto docenione wpisem na listę UNESCO. Więcej spokoju znajdziemy w **Peraście** (zob. s. 182) – marynarskim miasteczku, w którego zaułkach zatrzymał się czas. Zachodnią bramą Boki jest tonący w kwiatkach i palmach **Herceg Novi** (zob. s. 164), z ciekawą starówką i pozostałościami twierdzy – tureckiej i hiszpańskiej, na którego obrzeżach znajduje się interesujący monaster Savina z cerkwią główną kryjącą wspaniały, jeden z największych w Czarnogórze ikonostas.

Czarnogóra środkowa

Region stołeczny, zajmujący obniżenia dolin Zety i Moračy, na południu przylegający do Jeziora Szkoderskiego i zamknięty od zachodu masywem gór Lovćen, to kraina znacznych kontrastów i niespodziewanych atrakcji. Przez cztery wieki był on częścią imperium osmańskiego (choć w górskim interiorze zwierzchność Turków pozostawała często tylko formalna), którego wpływy – poza zachowanymi śladami materialnymi: ruinami twierdz czy nielicznymi zabytkowymi meczetami – widać też np. w lokalnej kuchni.

Naturalne centrum regionu stanowi współczesna stolica Czarnogóry, eklektyczna i raczej mało interesująca Podgorica. Prawdziwe serce kraju położone jest nieco dalej na zachód, w niewielkim miasteczku Cetinje, będącym do końca I wojny światowej stolicą niepodległego Królestwa Czarnogóry. Spacer jego ulicami pozwala bliżej poznać historię i charakter tego niewielkiego kraju o wielkiej duszy.

Podgorica może być idealną bazą wypadową nad niezwykle ciekawe przyrodniczo i urzekające widokami Jezioro Szkoderskie – największy zbiornik wodny Półwyspu Bałkańskiego, którego czarnogórska część jest od 1983 r. chroniona w ramach parku narodowego. W jego pobliżu znajdują się kolejne ważne dla historii Czarnogóry ośrodki, takie jak Rijeka Crnojevića oraz Virpazar, a położone na niewielkich wyspach twierdze i monastery kryją wiele tajemnic przeszłości.

- ✦ **Cetinje** (s. 132) – dawna stolica kraju i ośrodek życia duchowego Czarnogórców
- ✦ **Góry Lovćen** (s. 142) – rozległe panoramy, mauzoleum Njegoša oraz widokowa droga do Kotoru
- ✦ **Jaskinia Lipska** (s. 139) – jaskinia z labiryntem „śpiewających” korytarzy i bogatą szatą naciekową
- ✦ **Jezioro Szkoderskie** (s. 152) – urzekający krajobrazowo i przyrodniczo akwen, ostoja wielu chronionych gatunków ptaków, m.in. pelikanów; na kilku jego wysepkach zachowały się ruiny owianych legendami twierdz i monasterów
- ✦ **Podgorica** (s. 118) – obecna stolica Czarnogóry, choć nie zachwyca, kryje jednak kilka ciekawych miejsc – dzielnicę Stara Varoš z zabytkami z czasów osmańskich, XIII-wieczną cerkiew św. Jerzego oraz ruiny starożytnego miasta Dioclea
- ✦ **Żabljak Crnojevića** (s. 155) – stare gniazdo rodu Crnojevićów, ostatnich władców Zety

Kup książkę

Poleć książkę

Podgorica

Подгорица; 📍 136 tys.

Miasto leży na przecięciu dwóch najważniejszych historycznych traktów tej części Bałkanów: pierwszy wiódł z Hercegowiny do Albanii, drugi łączył wybrzeże (Primorje) z położoną w głębi ładu Serbią. Obecna nazwa miasta pochodzi od łączącego na północ od centrum wzgórza Gorica. Stolica dzisiejszej Czarnogóry liczy ponad 136 tys. mieszkańców (wraz z przedmieściami niemal 186 tys.). Nie jest to najpiękniejsze miasto w kraju, niemniej znajduje się w nim kilka interesujących miejsc. Noszące ślady epoki komunizmu i aspirujące do nowoczesności centrum, w którym skupiają się budynki rządowe oraz siedziby firm i instytucji, kontrastuje z wąskimi uliczkami dzielnicy Stara Varoš, kryjącej kilka ciekawych zabytków z czasów osmańskich.

Przez Podgoricę i jej okolice przepływa sześć rzek. Trzy większe: Morača, Zeta i Cijevna oraz trzy mniejsze: Sitnica, Mareza i Ribnica. Najciekawszą jest Ribnica, która w centrum miasta tworzy ładny przełom, kilkakrotnie zmieniając swój kierunek. Ribnica wpada do Moračy w dzielnicy Stara Varoš, najstarszej i dość dobrze zachowanej po licznych wojnach i trzęsieniu ziemi części miasta. Nad rzeką, w okolicach jej ujścia znajdują się ładnie położone stare domy mieszkalne.

Podgorica jest jednym z najcieplejszych miast w całej byłej Jugosławii. Latem, gdy temperatura osiąga 40°C, jest tu bardzo duszno, a mieszkańcy wyjeżdżają nad morze, szukając ochłody w niewiele chłodniejszym Adriatyku (do nadmorskiego Sutomore jest 40 km), lub na plaże nad Moračą i Zetą. Nieco cienia dają także parki: na wzgórzu Gorica (130 m n.p.m.), nad Moračą (park Njegoša) i park Karađorđa, gdzie stoi

pomnik legendarnego przywódcy powstania przeciw Turkom.

Podczas II wojny światowej miasto doznało poważnych zniszczeń, a w latach 70. minionego stulecia Podgorica legła w gruzach wskutek trzęsienia ziemi. Ów żywioł zburzył zwarty układ i zniweczył orientalny charakter miasta, choć można jeszcze znaleźć pozostałości starszej architektury, np. w dzielnicy Stara Varoš, gdzie przetrwały resztki grodu Nemani i tureckiej twierdzy, stary most na Rybnicy, dwa meczety i wieża zegarowa Sahat kula.

Historia

Pierwsze osady założyły tu iliryjskie plemiona Labeatów i Dokleatów, które kontrolowały zarówno ciągnącą się na południe i południowy wschód żyzną dolinę Zety, jak i biegnącą w kierunku północno-zachodnim kotlinę zwaną dzisiaj Bjelopavlići. Głównym ośrodkiem Labeatów był prawdopodobnie gród Meteon, dzisiejszy Medun, oddalony o 13 km na północny wschód od Podgoricy. Natomiast Dokleaci zajęli strategiczne miejsce u ujścia Zety do Moračy (ok. 3,5 km od dzisiejszego centrum miasta). Rzymianie po podbiciu Ilirów zbudowali tu fort strzegący drogi wiodącej z Akwilei do Dyrrachium (dziś. Durrës w Albanii) i Salonik. Z czasem Dioclea (gdyż taką nazwę nosiła owa twierdza w czasach rzymskich) stała się najważniejszym ośrodkiem regionu. Do osiedlania się w tym miejscu zachęcała ciągnąca się na południe do Jeziora Szkońskiego żyzna dolina – jeden z nielicznych obszarów rolniczych na ziemiach górzystej i nieurodzajnej Czarnogóry.

W 2. poł. VI w. Słowianie zburzyli leżącą przy ujściu Zety do Moračy rzymską Diocleę, tworząc zarazem nowy ośrodek – całkiem niedaleko: przy ujściu Ribnicy. Później, od VIII w., obszar ciągnący się stąd po Jezioro

Kup książkę

Poleć książkę

Szkoderskie będzie stanowił rdzenie terytorium Duklji – plemiennego państwa słowiańskiego, w 998 r. podbitego przez Bułgarię, a dwie dekady później zwasilizowanego przez Bizancjum. Dzięki strategicznej lokalizacji miasto, znane w tych czasach jako Ribnica, dość szybko stało się ważnym ośrodkiem odradzającego się od połowy XI w. królestwa Zety. Skomplikowane dzieje względnie niezależnej Zety, lawirującej politycznie między cesarstwem bizantyjskim a serbską Raszką, wewnętrznie skłóconej, wdającej się w krótkotrwałe sojusze i powiązania lenne, zakończyły się pod koniec XII w., kiedy jej tereny zostały przyłączone do żupanii raszkańskiej Stefana Nemani (urodzonego zresztą w Ribnicy ok. 1113 r.). W następnych wiekach Zetą lub jej częściami władali kolejni serbscy władcy z rodu Nemaniczów, później zaś – dynastia Bałsićów (próbująca z powodzeniem przywrócić niezależność państwa), despoty serbscy Stefan Lazarević i Đurađ III Branković, w końcu czarnogórska dynastia Crnojevićów, w obliczu nadciągającej nawałnicy osmańskiej szukająca protekcji w Republice Weneckiej (jeszcze w latach 20. XV w. Wenecja podbiła niemal całe wybrzeże dalmackie, w szczytowym okresie ekspansji zajmując Bar, Ulcinj i Szkodre).

Zdobycze terytorialne Turcji, która w 1457 r. zdobyła Medun w pobliżu Podgoricy, zmusiły czarnogórskich władców do przenosin ośrodka władzy, którym w XV w. nie była jednak Podgorica, ale pobliski Žabljak, następnie Rijeka Crnojevića, a od 1482 r. Cetinje. W 1474 r. Turcy zajęli Podgoricę i zbudowali tu twierdzę, a miasto, niebawem włączone wraz z podbitymi obszarami Zety do sandżaku szkoderskiego, zaczęło ulegać orientalizacji. Władcy czarnogórscy, zepchnięci w górski macecznik u stóp Lovćenu zostali w końcu zmuszeni do przyjęcia zwierzchności tureckiej (w czym

dopomogły wewnętrzne spory zwaśnionej rodziny, której członkowie walczyli o wpływy, kolaborując z najeźdźcą). W 1499 r. Zeta stała się formalnie częścią imperium, jednak w praktyce część jej ziem – rejon masywu Lovćen i inne ziemie górskie – utrzymały niezależność. Ośrodkiem władzy i kultury czarnogórskiej stało się na wieki Cetinje, które rozwijało się względnie spokojnie; górskie klany żyły własnym życiem, walcząc z sobą, a czasem jednocząc się, by prowadzić permanentną podjazdową wojnę z Osmanami. Tradycja przetrwała – w 1878 r. założone przez Crnojevićów Cetinje stało się stolicą niepodległego Królestwa Czarnogóry i pozostało nią do 1918 r.

Po 1918 r. Podgorica znalazła się na rubieżach nowego tworu państwowego – Królestwa Serbów, Chorwatów i Słowenów (przemianowanego w 1929 r. na Jugosławię) ze stolicą w Belgradzie. W okresie międzywojennym miasto liczyło zaledwie 13 tys. mieszkańców, niemniej intensywnie się rozwijało – rozbudowano sieć dróg, powstały duże przedsiębiorstwa produkcyjne (jak kompania tytoniowa) i handlowe, a także załątki rozmaitych instytucji: kulturalnych, finansowych i in.

Podczas II wojny światowej miasto okupowali Włosi, następnie zaś Niemcy. Ci ostatni pod koniec wojny wycofywali przez Podgoricę swoje wojska operujące wcześniej na terenie Albanii i Grecji, co czyniło z miasta ważny strategicznie punkt. W sztabie aliantów zapadła, uzgodniona z Josipem Broz-em-Tito, który nalegał na to rozwiązanie, decyzja o przeprowadzeniu nalotów. Zaczęła się walka o miasto, a jego los został przypieczętowany. Pierwszy nalot wykonano 25 października 1943 r., ostatni 7 listopada 1944 r.; jeden z najbardziej intensywnych miał miejsce 5 maja 1944 r., kiedy to na Podgoricę spadło 270 ton bomb. Łącznie przeprowadzono ponad 70 nalotów, w wyniku

Kup książkę

Poleć książkę

których została zniszczona niemal cała zabudowa, w tym zabytkowe świątynie i cmentarze. Do dziś trwają dyskusje nad legalnością nalotów – niezgodzonych z formalnym, przebywającym na emigracji rządem Jugosławii. Poddaje się także w wątpliwość ich sens, zwłaszcza w wymiarze moralnym – w bombardowaniach śmierć ponieśli liczni cywile (liczba mieszkańców miasta spadła w 1944 r. poniżej 10 tys.). Miasto zostało wyzwolone 19 grudnia 1944 r.

W 1945 r. proklamowano Socjalistyczną Federacyjną Republikę Jugosławii. Na stolicę Czarnogóry został obrany Titograd (bo tak od 1946 r. miało nazywać się miasto – na cześć przywódcy jugosłowiańskich partyzantów i późniejszego prezydenta socjalistycznej Jugosławii Josipa Broza-Tito). Cetinje, jako zbyt „niepodległościowe” i kojarzone z dawną monarchią, zostało zdegradowane. Titograd, zrównany z ziemią przez naloty, szybko odbudowano w „socjalistycznym kształcie”. Starą nazwę przywrócono dopiero w 1992 r. Pozostałości przedwojennej zabudowy można dziś zobaczyć właściwie tylko w obrębie dzielnic Stara Varoš i Drač.

Współczesna Podgorica, zeszpecona wojnie przez budownictwo socrealistyczne i przygnębiające blokowiska, a w 1979 r. dotknięta przez trzęsienie ziemi, dziś aspiruje do roli nowoczesnego ośrodka stołecznego. Tu skupiają się siedziby firm i instytucji, także kulturalnych i edukacyjnych (jak jedyna w kraju szkoła wyższa – założony w 1974 r. Uniwersytet Czarnogóry). W tkankę architektoniczną miasta wrastają nowe budynki – jak futurystyczna siedziba firmy telekomunikacyjnej Telenor, gmach kompleksu Atlas Capital, Hotel Nikić i monumentalny Sobór Zmartwychwstania Pańskiego, jego oblicze zmieniają też mniejsze obiekty, jak np. spinający brzegi Moračy most Millennium.

Warto zobaczyć

Stara Varoš

Zanim dojdziemy do centrum, warto pospacerować po dzielnicy **Stara Varoš**, z krętymi uliczkami i małymi, starymi domkami, nad których dachami dominują minarety.

Wieża zegarowa (Sahat kula) wzniesiona przez Turków w XVIII w. jest reprezentacyjną budowlą dzielnicy. W pobliżu można

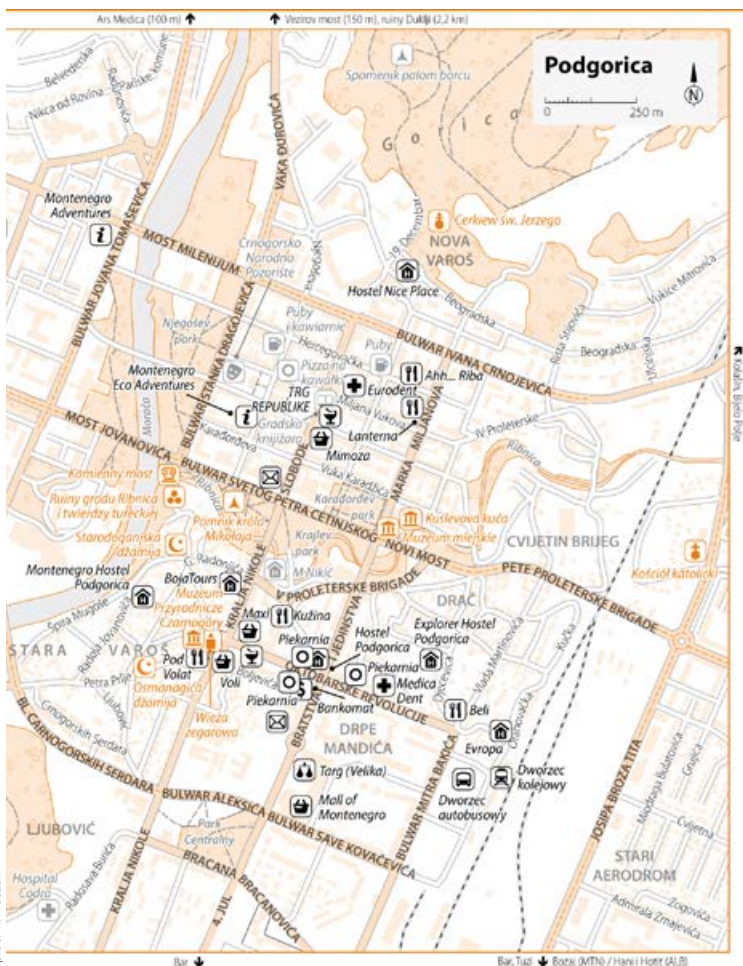
Kup książkę

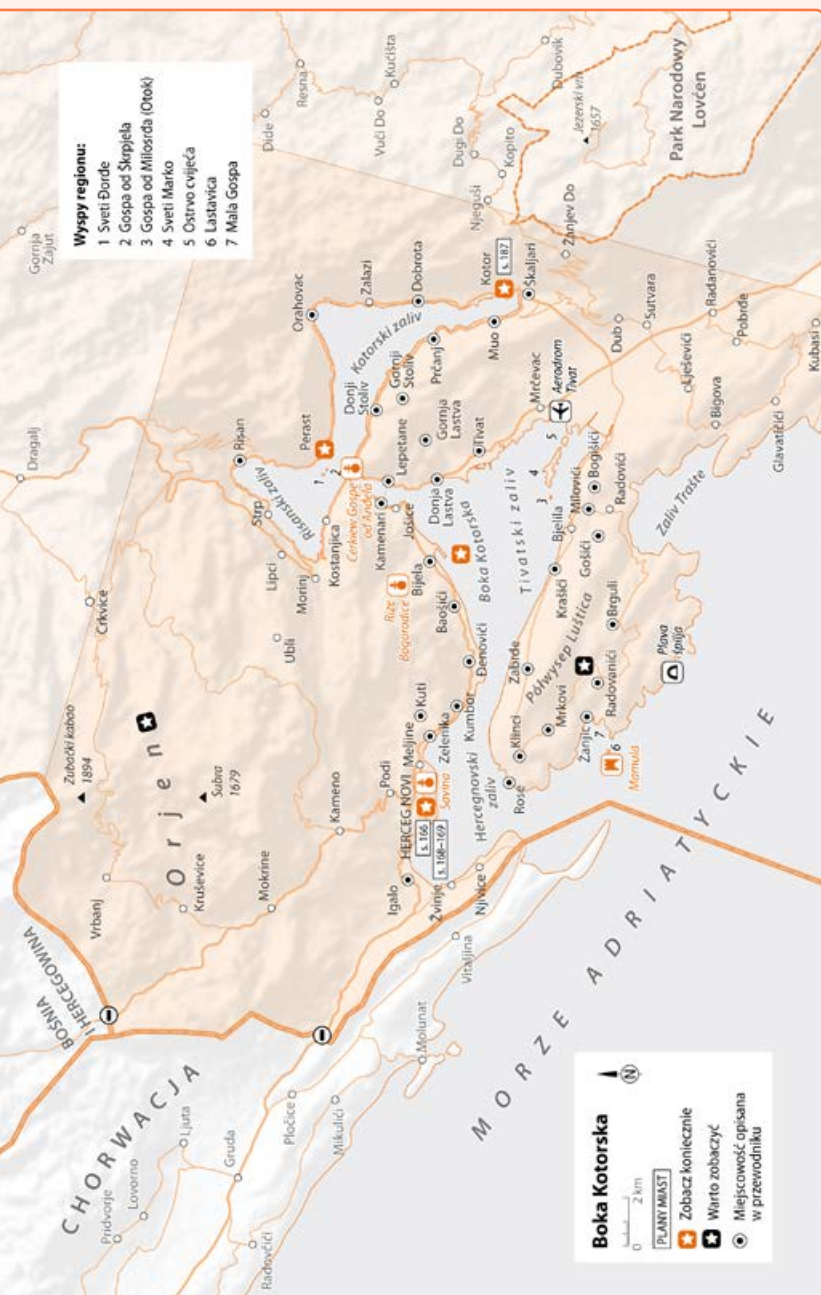
Poleć książkę

odszukać domy zbudowane w XIX w. (Kilka uliczek z przedwojenną zabudową zachowało się też na północ od dworców autobusowego i kolejowego, w części miasta zwanej Drač).

Największy z meczetów (**Osmanagića džamija** lub Lukačevića džamija) stoi przy ulicy Petra Prilje, choć i tak jest on niewiele większy od tutejszych domków. Został on ufundowany w końcu XVIII w. przez

Mehmeda-paszę Osmanagića, tego samego, który nakazał wznieść wieżę zegarową. Pasza został pochowany na dziedzińcu przybytku. Meczet legł w gruzach w czasie II wojny światowej (minaret, choć uszkodzony, przetrwał) i odbudowano go dopiero w 1997 r. Drugi z meczetów (**Starodoganjska džamija**) znajduje się w północnej części dzielnicy, przy ulicy Radonjića. Zbudował go zarządca miasta z ramienia Turków,

Boka Kotorska

Bokę Kotorską – jedyny „fiord” (w rzeczywistości rias – zalany wodą zespół dolin rzecznych) nad Adriatykiem – tworzy pięć mniejszych zatok: Hercegnovski zaliv, Tivatski zaliv, Morinjski zaliv, Risanski zaliv i Koterski zaliv. Powierzchnia Boki to 87 km², wybrzeże ma długość ok. 128 km. Maksymalna głębokość sięga 60 m. Cieśnina Bokokotorska Brama (Bokokotorska vrata), o szerokości 2900 m, utworzona przez przylądki: Rt Oštra (terytorium sporne z Chorwacją) i Rt Mirišta na półwyspie Luštica, stanowi połączenie Boki z Adriatykiem. Następnie przejście zwęża się jeszcze dwukrotnie: w Cieśninie Kumborskiej (Kumborski tijesnac, 750 m szerokości) niedaleko Herceg Novi oraz w najwęższym odcinku – cieśninie Verige (350 m) prowadzącej do najdalej wysuniętych na północny wschód części Boki – Risanskiego zalivu i Koterskiego zalivu.

W Boce panuje klimat śródziemnomorski, śnieg nie pada niemal nigdy (średnia temperatura stycznia to ok. 9°C, minimalna 6°C). Charakterystyczne dla regionu są drzewa cytrusowe – pomarańcze, cytryny, jak również aktinidie (kiwi), palmy, oleandry, krzewy wawrzynu, akacje, granaty, agawy i magnolie. Plaże – żwirowe lub kamieniste – są tu rzadkością (niewielkie znajdziemy m.in. w Kotorze, Dobrocie, Risanie, Meljine, Herceg Novi i Igalo). Termin „plaża” w bokokotorskiej rzeczywistości oznacza zwykle kawałek betonu lub schodzące do wody schodki.

- ✚ **Herceg Novi** (s. 164) – „miasto kwiatów” o śródziemnomorskim charakterze
- ✚ **Kotor** (s. 185) – zabytkowa starówka wpisana na listę UNESCO
- ✚ **Orjen** (s. 175) – rzadko odwiedzany masyw górski w pobliżu granicy z Bośnią i Hercegowiną
- ✚ **Perast** (s. 182) – miejsce, w którym czas się zatrzymał
- ✚ **Półwysp Luštica** (s. 201) – spokojne plaże, interesujące cerkwie

Boka Kotorska to szczególnie region historyczny – w porównaniu do centralnej części kraju (kotliny zecko-szkoderskiej) wpływy imperium osmańskiego były tu mniejsze, ziemie te przez wieki podlegały Republice Weneckiej. Do dziś jest to widoczne w architekturze, a także... lokalnej kuchni.

Niemal w każdej miejscowości można znaleźć nocleg w kwaterze prywatnej (także w licznych hotelach i pensjonatach). O pokoju warto pytać gdziekolwiek, nawet jeśli żaden napis nie informuje wprost o noclegu. Mieszkańcy regionu, wobec dużego bezrobocia, chętnie korzystają z tej formy zarobku. Dzięki najdłużej utrzymującemu się nasłonecznieniu odcinek Perast – Dobrota i okolice Herceg Novi to wypoczynkowe centra Boki. Tam też najlepiej poszukiwać kwatery.

Kup książkę

Poleć książkę

Dzieje Boki Kotorskiej

Burzliwa przeszłość Boki Kotorskiej widoczna jest niemal na każdym kroku. Ze względu na swą atrakcyjność i strategiczne położenie zatoka przez długie wieki była przedmiotem zmagania rywalizujących ze sobą imperiów: Ilirów z Rzymianami, Bizancjum z Gotami i Słowianami, a później z lokalnymi serbskimi księstwami, Wenecji i Turcji, Wenecji i Austrii. O czarnogórski „fiord” walczyły również bardziej odległe imperia: Hiszpania, napoleońska Francja oraz Rosja. Zawijali tutaj arabscy korsarze, których każdy najazd kończył się spustoszeniem miejscowych portów. O dziwo, pomijając XX w. i okres panowania serbskiej dynastii Nemaniczków w XII–XIV w., Czarnogórze bardzo trudno było osiąść na dłużej u wybrzeży Boki. W 1805 r. po pokonaniu w Preszburgu (Bratysławie) zatokę zajęła flota rosyjska, która oddała ją Czarnogórze. Władca czarnogórski Piotr I Petrović-Njegoš utrzymał ją przy sobie jedynie do traktatu w Tylży w 1807 r., kiedy to pod naciskiem Rosji musiał ją zwrócić Austrii.

Okres największego rozkwitu Boki przypadł na stulecia XVII i XVIII, gdy cały jej obszar znalazł się pod kontrolą Wenecji. Flota bokokotorska przeżywała wówczas okres niezwykle dynamicznego rozwoju, skutecznie rywalizując z sąsiednim Dubrownikiem. Jednocześnie swoje siedziby mieli tutaj uskocy – grupy chłopów i górali związanych z ruchem hajduckim, którzy prowadzili ciągłą walkę z Turkami. Republika św. Marka pozostawiła w Boce liczne pamiątki. Dziś to one w dużej mierze wyznaczają charakter regionu. Koniec potęgi Boki Kotorskiej przypadł na początek XVIII w.

Dziś Bokę „najeżdżają” już tylko turyści. I choć latem jest tu ich całe mrowie, wybrzeże zatoki wydaje się miejscem spokojniejszym od zatoczonych kurortów reszty wybrzeża Adriatyku.

Herceg Novi

Херцег Нови; 📍 19,5 tys.

Miasto leży u stóp gór Orjen osłaniających je od północy. Przez najwyższy szczyt Orjenu, Zubački kabao (1894 m n.p.m.) przebiega granica z Bośnią i Hercegowiną. Herceg Novi bywa nazywane „miastem kwiatów”. To bardzo trafne określenie, gdyż w porównaniu z pozostałymi miejscowościami czarnogórskiego Primorja ma ono najbardziej śródziemnomorski charakter, który w równym stopniu tworzą cyprysy, palmy i drzewa cytrusowe, co architektura romańska, bizantyńska i orientalna.

Historia

Stosunkowo krótką historię Herceg Novi, założonego dopiero w XIV w., wyznaczały wielkie wydarzenia na arenie międzynarodowej. Miasto wielokrotnie zmieniał właściciela, co samo w sobie świadczy o jego wyjątkowym znaczeniu (bardzo dobrze widać to na mapie). Strategiczne położenie Herceg Novi sprawiało, że tutejszy władca mógł kontrolować pobliską część Adriatyku oraz decydować, kto i za ile wpłynie do Boki.

Zanim w 1382 r. „król Serbii, Bośni, Primorja i Krajów Zachodnich” Tvrtko I Kotromanić założył w tym miejscu twierdzę Sveti Stefan, mieszkali tu Ilirowie, Grecy i Rzymianie (miasto leżało przy drodze prowadzącej z Akwilei do Szkodry i Salonik). Następnie kontrolę nad regionem przejęło Bizancjum. W końcu, gdy osiedlili się tutaj Słowianie, tę część wybrzeża (od okolic dzisiejszej wsi Sutorina po Risan) zaczęto nazywać Dračevica. Wchodziła ona w skład posiadłości Nemaniczków. Po śmierci Stefana Dušana w 1355 r. region przeszedł w ręce lokalnych

Kup książkę

Poleć książkę

Święto Mimozy

Corocznie w Herceg Novi odbywa się kilka cyklicznych imprez artystycznych i festiwali. Największą i najsłynniejszą imprezą jest Święto Mimosy (Praznik mimoze), mające charakter ulicznego karnawału. „Mimozą” (w rzeczywistości akacja), rozgałęziony krzew z drobnymi, żółtymi, a także fioletoworóżowymi kwiatami zebranymi w główki, o bardzo intensywnym zapachu, jest symbolem miasta. Święto rozpoczyna się pod koniec stycznia i trwa trzy tygodnie; przypada na okres kwitnienia akacji. Dla mieszkańców miasta jest to znak końca zimy. Po raz pierwszy impreza odbyła się w latach 60. XX w. Dziś składają się na nią: uliczna, kolorowa defilada, bale maskowe, święto rybackie oraz liczne koncerty i przedstawienia. Większość z nich jest otwarta dla publiczności i organizowana pod gołym niebem. Najważniejsza z cyklu imprez przypada na pierwszą sobotę stycznia i odbywa się w miejscowości Baošići.

władców, a nieco później znalazł się w państwie rządzonym przez bana, a później króla Bośni Tvrtka I, który postanowił zbudować tu twierdzę, mającą zapewnić mu kontrolę nad wejściem do Boki i ułatwić rywalizację z Dubrownikiem o prymat w handlu. Oficjalnie warownia nazywała się Sveti Stefan, ale zwyczajowo mówiono o niej Novi lub Novi Grad. W XV stuleciu władzę w Dračevicy przejęła lokalna dynastia Kosača. Na cześć wojewody (hercega) bośniackiego Stjepana Vukčića-Kosačy miasto otrzymało nazwę Herceg Novi. Vukčić rozbudował i ufortyfikował miasto. Miał tutaj również swoją rezydencję.

W latach 1482–1687 Herceg Novi znajdowało się w rękach Turków. Ich panowanie miało tu dość luźny charakter. Miasto było przystanią dla korsarzy, handlowano w nim niewolnikami. Z krótką przerwą w latach 1538–39 władzę w Herceg Novi sprawowali Hiszpanie, którzy przez 10 miesięcy swoich

rządów zdążyli wybudować potężne umocnienia (zwane dzisiaj Bašta Španjola).

W 1687 r., cztery lata po odsieczy wiedeńskiej dowodzonej przez Jana III Sobieskiego, miasto na 100 lat (do czasu swojego upadku w 1797 r.) przejęła Wenecja. Począwszy od 1797 r. Herceg Novi przechodziło z rąk do rąk, swoje rządy sprawowały to kolejno: Austria (1797–1806), Rosja (1806–07), napoleońska Francja (1807–14). Przez krótki czas, w latach 1813–14 miasto należało do Czarogóry, rządzonej wówczas przez Piotra I Njegoša. W 1815 r., po kongresie wiedeńskim Herceg Novi ponownie przypadło Habsburgom i dopiero po I wojnie światowej znalazło się w Królestwie Serbów, Chorwatów i Słowenów (zwanym później Królestwem Jugosławii). W latach 1941–43 było okupowane przez faszystowskie Włochy, a następnie przez hitlerowców.

Warto zobaczyć

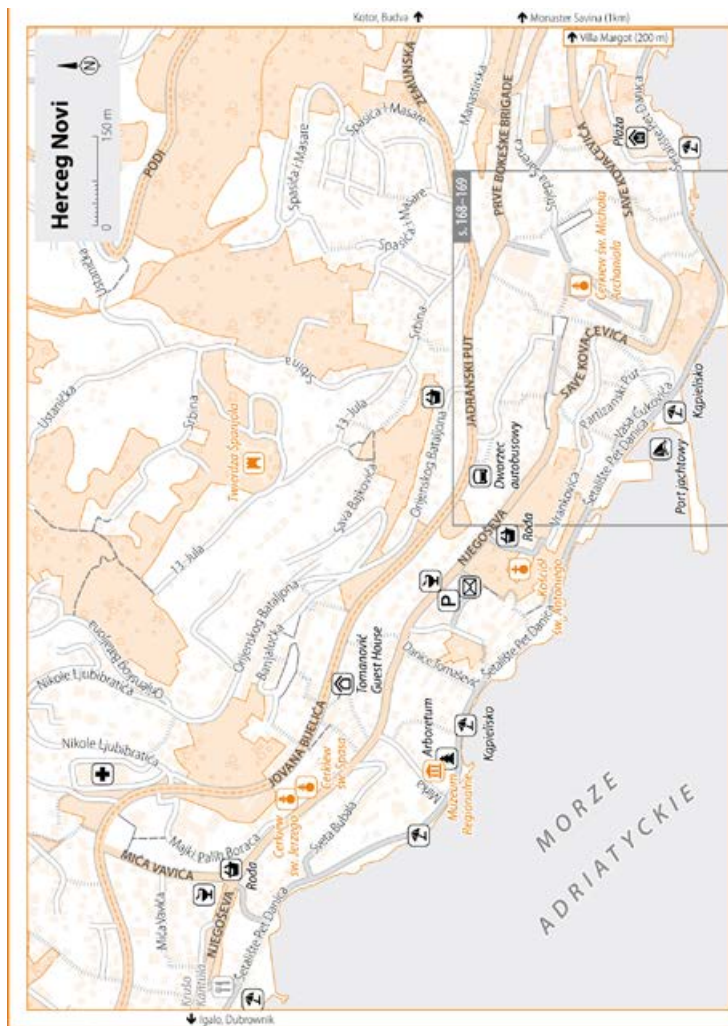
Trg Herceg-Stjepana

Plac Hercega Stjepana to niezwykle urokliwy zakątek starówki, pośrodku którego wznosi się otoczona wysokimi palmami cerkiew św. Michała Archanioła. Ze względu na niczym niezmaczone piękno tego miejsca cerkiew zaczęto nazywać Belavista („piękny widok”). Przy placu znajdują się także archiwum miejskie i biblioteka. Po drugiej stronie, za zabytkowym nimfeum, działa rozgłośnia najpopularniejszego radia w okolicy, Radia Herceg Novi (90 i 102,7 MHz), słyszalnego na terenie całej Boki Kotorskiej.

Cerkiew św. Michała Archanioła (Crkva Sv. Arhandela Mihaila) została zbudowana w końcu XIX w. w stylu eklektycznym (bizantyńsko-gotycko-barokowym), który mimo pewnej sztuczności nadaje świątyni bardzo zgrabny kształt. Obok cerkwi znajduje się studzienka, gdzie można zaczerpnąć czystej wody, świetnie gaszącej pragnienie.

Kup książkę

Poleć książkę

oprac. M. Krocak

Na południe od placu, przy ulicy Marka Vojnovića 4 znajduje się ciekawa **Galerija „Josip-Bepo Benković”**, największa galeria sztuki współczesnej w mieście. Organizowane są w niej wystawy czasowe, m.in. w ramach „Salonu Letniego”. Galeria powstała w 1966 r. pod egidą Saveza udrużenia boraca NOR, czyli „jugosłowiańskiego

ZBOWID-u”. Josip-Bepo Benković był miejscowym malarzem zamordowanym w 1943 r. przez Niemców w obozie koncentracyjnym Banjica w Belgradzie.

Twierdza Kanli kula

Na północ od placu Hercega Stjepana wznosi się górująca nad miastem twierdza **Kanli**

Kup książkę

Poleć książkę

kula (1 EUR). Warownia została wzniesiona z ciosanego kamienia przez Turków w drugiej fazie ich pobytu w mieście (1539–1687), ale prawdopodobnie jej budowę rozpoczęto już w XV w. Po turecku *kanli kula* oznacza 'krwawą wieżę'. Twierdza, podobnie jak wiele innych budynków, mocno ucierpiała podczas trzęsienia ziemi w 1979 r. Obecnie znajduje się w niej teatr letni (pod gołym niebem), gdzie odbywają się rozmaite przedstawienia i koncerty organizowane w ramach licznych festiwali.

Twierdza Španjola

Chcąc dotrzeć do położonej na **wzgórzu Bajer** (170 m n.p.m.) twierdzy Španjola, należy przejść przez przejście podziemne naprzeciwko twierdzy Kanli kula, a następnie kierować się w górę.

Twierdza Španjola (Tvrđava Španjola) ma bogatą historię. Gdy w październiku 1538 r. Hiszpanie przejęli Herceg Novi, natychmiast rozpoczęli budowę cytadeli. Po 10 miesiącach miasto zdobyli Turcy, którzy zburzyli hiszpańską warownię i na jej miejscu wzniesli własną twierdzę, która w dość dobrym stanie dotrwała do dzisiaj. Obiekt pełnił swą funkcję do początków XX w. Podczas II wojny światowej Włosi urządzili tu więzienie. Spacerującym po murach twierdzy odsłania się wspaniała panorama starego Herceg Novi. Wrażenie potęguje porastająca fortyfikacje bujna roślinność; dziś mało kto już tu zagląda. Wewnątrz zachowały się jeszcze pozostałości budynków gospodarczych i mieszkalnych.

Forte Mare

Idąc z centrum starówki ku morzu, dojdziemy do kolejnej twierdzy, **Forte Mare** (Morska tvrđava; 1 EUR), która wznosi się nad samym brzegiem morza. Twierdza ma dwie bramy: dolną i górną. Najniższe fragmenty murów, od południowego

wschodu, pochodzą z czasów króla Bośni Tvrtka I (2. poł. XIV w.). Turcy po zdobyciu miasta przebudowali warownię, podobnie jak pozostałe fortyfikacje w mieście. Obecnie działają tu kino letnie i klub nocny.

Około 200 m od twierdzy Forte Mare widać wystające z morza resztki fortyfikacji. To **Citadela**, która w formie potężnej baszty została zbudowana przez Wenecjan w XVIII w., legła natomiast w gruzach podczas trzęsienia ziemi w 1979 r.

Kościół św. Hieronima

Na południe od placu Hercega Stjepana znajduje się plac Micia Pavlovicia (Trg Mića Pavlovića), na którym stoi katolicki **kościół św. Hieronima** (Sv. Jeronima), wzniesiony w 1856 r. na murach dawnego meczetu. W kościele znajduje się piękny obraz pędzla jednego z artystów szkoły weneckiej – *Matka Boska ze świętym Hieronimem*. Obok świątyni stoi **dzwonnica**, z której w 1914 r. wojsko austro-węgierskie ściągnęło dzwon i przetopiło go na pociski. Po wojnie ufundowano nowy dzwon służący do dzisiaj. Kościół jest centrum duchowym miejscowych Chorwatów i katolickich Serbów.

Schody znajdujące się naprzeciwko świątyni prowadzą w dół, do małego katolickiego **kościółka św. Leopolda** (Sv. Leopolda), zbudowanego w 2. poł. XVII w. Świątynia jest poświęcona kanonizowanemu w 1983 r. przez Jana Pawła II św. Leopoldowi Mandićowi (1866–1942), kapucynowi i spowiednikowi, który pochodził z Herceg Novi. Wcześniej patronem kościoła był św. Franciszek.

Ulica Njegoševa

Idąc ze starego miasta w kierunku dzielnicy Topla, po lewej stronie zauważymy park. Do 1979 r. (kiedy to miało miejsce fatalne w skutkach trzęsienie ziemi) otaczał on jeden z najbardziej okazałych hoteli w mieście, hotel Boka. Zrujnowany kompleks przez kilka lat

Kup książkę

Poleć książkę

Lubisz podróżować samodzielnie? Chciałbyś poznać historię, kulturę i przyrodnicze atrakcje odwiedzanych krajów, regionów i miast?

Seria **Bezdroża Classic** powstała z myślą o Tobie! Ten przewodnik pomoże Ci zaplanować wyjazd, stanie się Twoim wiernym towarzyszem podróży i zapewni pasjonującą lekturę także po powrocie!

W przewodniku:

- niezbędne informacje praktyczne i krajoznawcze
- szczegółowe opisy regionów, miejscowości, zabytków i obiektów przyrodniczych
- kalendarium wydarzeń kulturalnych
- liczne ciekawostki
- przydatny słowniczek

31 map i planów

51 ramek z ciekawostkami

5 tras samochodowych

41 tras górskich

zobacz koniecznie

niezbędnik turysty

przejrzysty układ

mapy
z oznaczeniem
atrakcji

polonika

Nr katalogowy: 37245

Księgarnia internetowa:
<http://bezdroza.pl>

Zamówienia telefoniczne:
0 801 339900

0 601 339900

📄 <http://bezdroza.pl/promocje>
Przewodniki najchętniej czytane:
📄 <http://bezdroza.pl/bestsellery>
Zamów informator podróżniczy:
📄 <http://bezdroza.pl/newsletter>

Helion SA
ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice
tel.: 32 230 98 63
e-mail: bezdroza@bezdroza.pl
<http://bezdroza.pl>

ISBN 978-83-283-2067-3

9 788328 320673 >

Cena 39,90 zł

PROGRAM PARTNERSKI

GRUPY WYDAWNICZEJ HELION

- 1. ZAREJESTRUJ SIĘ**
- 2. PREZENTUJ KSIĄŻKI**
- 3. ZBIERAJ PROWIZJĘ**

Zmień swoją stronę WWW
w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>